

CONSUETA DE LA IGLÉSIA PAROCHIAL DE
SANT ANDREU DE GURB, DEL BISBAT DE VICH,
DICTADA PER GASPAR GRAELL Y DE BOSCH,
PREVERE Y RECTOR DE DITA IGLÉSIA. 1664

ABEV¹/APG,² I/2 (1663-1664)

per JORDI VILAMALA SALVANS

PRESENTACIÓ

La consueteta que transcrivim va ser escrita el 1664 per Gaspar Graell y de Bosch, en aquella època rector de Sant Andreu de Gurb (Osona), i es guarda a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic (ABEV).

Entre els documents de l'arxiu parroquial de Sant Andreu de Gurb que es custodien a l'ABEV hi ha diverses consuetes. La primera que es conserva porta la signatura I/1, i conté anotacions de 1662 a 1735. En realitat, la consueteta pròpiament dita només ocupa els deu primers folis i conté quinze capítols, cinc menys que el document que presentem. Aquesta consueteta va ser escrita el 1662, mentre que la resta del document, que inclou un llevador de censals, un capbreu o llevador de la primícia d'anyells i el llevador de rèdits o pensions, van començar-se el 1662 i s'hi van anar fent anotacions de pagament fins a 1735.

El segon volum de consuetes porta la signatura I/2 i conté quatre exemplars: una consueteta de 1663 i tres de 1664. La de 1663 és menys estructurada que la que presentem, redactada el 1664. Pel que fa a l'exemplar que transcrivim, se'n conserven dues còpies més: una, signada amb el número 1, incompleta, i una còpia sense signar, pràcticament igual però que, per l'aparença, sembla un esborrany de la que transcrivim.

1. ABEV, Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic.
2. APG, Arxiu Parroquial de Gurb.

Finalment, es conserven dues consuetes més de la parròquia de Sant Andreu de Gurb. Una, signada I/3, redactada al voltant de 1867, recollida en dos quaderns en quart d'uns vint folis cadascun. El primer quadern conté estrictament el que és la consueteta, mentre que el segon fa referència a anotacions de pagament de la parròquia. El darrer document d'usos i costums de Sant Andreu de Gurb que es conserva a l'ABEV, signat I/4 i datat en el període 1925-1941, conté una llibreta en octau on hi ha la consueteta pròpiament dita i diverses anotacions de pagament i fulls esparsos relatius a l'administració parroquial.

PRESENTACIÓ HISTÒRICA

La parròquia de Sant Andreu de Gurb ha donat nom al municipi que comprèn quatre antigues parròquies rurals: Sant Andreu de Gurb, Sant Julià Sassorba, Sant Cristòfol de Vespella i Sant Esteve de Granollers de la Plana. El centre de tot aquest terme era el castell de Gurb, situat al cim del turó conegut pel *Castell de Gurb*, que s'alça darrere mateix de la vella església parroquial de Sant Andreu. Les ruïnes del castell daten del segle xv.

La història de Gurb comença molt aviat. La documentació fa esment del *castrum Gorbi* o *Gurbi* a partir del 886. L'església i parròquia de Sant Esteve de Granollers és documentada des del 903; la de Sant Julià Sassorba, des del 917; la de Sant Cristòfol de Vespella, des del 936, i la de Sant Andreu de Gurb des del 942.

El terme i el castell de Gurb consten en poder del vicari o governador comtal Ansulf des de l'any 942. Ansulf, que va actuar entre els anys 942 i 990, va comprar a lous del terme al comte Borrell els anys 961 i 972, i va anar ampliant el patrimoni familiar. El seu fill Sendred de Gurb (990-1021) va continuar l'afermament del domini familiar sobre el terme de Gurb. Amb el seu fill Bernat Sendred la família ja apareix com a senyora del castell de Queralt, prop de Santa Coloma de Queralt, de Vilademàger, Sallent i altres dominis importants. Bernat Sendred encara es va cognomenar *Gurb*, però va començar a emprar el cognom *de Queralt*, que esdevindrà l'exclusiu dels seus successors.

Al principi del segle XIII els senyors de Gurb, Berenguer de Queralt, amb la seva muller Guillema i el seu fill Galceran, es van haver de vendre la majoria dels seus béns de Gurb i d'altres indrets per problemes econòmics, fins al punt que el 18 de gener de 1248 van traspassar definitivament al bisbe de Vic, per 16.000 sous i una pensió vitalícia, tot el terme del castell de Gurb, amb propietats i jurisdiccions, compresa la casa palau que posseïen prop de l'església de Sant Andreu de Gurb. El rei Jaume I, que volia el domini d'aquest castell, va obligar el bisbe de Vic a vendre-li, cosa que va fer el 17 de setembre del mateix any, amb la promesa que si mai el rei el volia vendre ho hauria de fer necessàriament

als bisbes de Vic. El bisbat posseïa de molt antic molts béns dintre del terme del castell de Gurb. El terme de Gurb va passar, d'aquesta manera, al domini reial, i era governat pel veguer d'Osona, que s'intitulava també batlle de Gurb.

Una part del terme de Gurb i els drets de la castlania es trobaven sota el domini d'una altra família militar, cognomenada també *Gurb*, que residí primer al puig de Granollers i més tard a Mont-ral, i tenia una bona part dels seus béns i dominis en feu dels Gurb-Queralt i, més tard, del rei. Els reis van fer alguns empenyoraments del terme de Gurb, però aquest no se separà, de fet, de la corona fins el 1356 i definitivament, el 1368, quan va ser cedit pel rei Pere III a Bernat III de Cabrera, creat comte d'Osona. El 1385 els homes de Gurb es van redimir dels Cabrera per 2.000 florins d'or i es van unir de nou a la corona. Entre els anys 1433 i 1493 els Cabrera van impugnar la venda i recuperar momentàniament el domini de Gurb, però a partir del 1493 la jurisdicció va tornar definitivament a la corona. El 1820 el terme de Gurb es va constituir en municipi amb les antigues parròquies de Gurb, Vespella, Sassorba i Granollers de la Plana, al qual es van unir, el 1840, les antigues quadres de Vilagelans i de Golomers.

Pel que fa a Sant Andreu de Gurb, es troba al centre del terme i era la parròquia principal en temps històrics, per això a prop d'aquesta hi havia la plaça del terme, on es reunien en assemblea els homes del municipi per tractar de temes comuns o d'interès general. Abans de mitjans segle XIV tenia una sagrera o nucli entorn seu compost de dinou cases, entre les quals es trobava, almenys des del segle XII, un casal on feia estada la família de senyors del terme. L'església que es conserva avui és un edifici renovat al segle XII, del qual cal destacar el gran absis llis, els murs laterals amagats per les capelles laterals afegides i per la rectoria que té adossada a ponent i el campanar, que té tots els indicis d'una obra preromànica aprofitada en refer l'església al segle XII.³

CARACTERÍSTIQUES DEL DOCUMENT

La consuetat que transcrivim es conserva a l'ABEV, dins del fons parroquial de Sant Andreu de Gurb, sota la signatura I/2 i numerada al marge superior esquerre de la portada amb un «nº 2». El títol que es llegeix a la portada és *Consuetat de la iglésia parochial de Sant Andreu de Gurb, del bisbat de Vich, dictada per Gaspar Graell y de Bosch, prevere y rector de dita iglésia. 1664.*

Es tracta d'un quadern en foli, amb foliació moderna, compost per

3. Per a la redacció de la part històrica hem consultat les dades de la *Gran enciclopèdia catalana*, <http://www.grec.net/cgi-bin/hecc12.pgm?NDCHEC=0031828&PGMORI=A>, i S. PONCE I VIVET (coord.), *Gurb, un poble arrelat a la terra*, Gurb, 2002.

vint-i-un folis escrits a una cara, excepte en els números 1, 3 i 18, que estan escrits a l'anvers i al revers. El document presenta força bon estat de conservació, a banda de les típiques taques d'humitat i de brutícia i algunes tintes ferrogàliques oxidades. El text està redactat en català.

La consuetat està estructurada en vint capítols; comença amb les obligacions del rector i continua detallant les obligacions, drets, deures i costums de la parròquia en les diferents festes que se celebren durant l'any. Finalment, el document està escrit tot per la mà de Gaspar Graell, a excepció de dues anotacions en els folis 13 i 14, d'època i mà desconegudes.

CRITERIS DE TRANSCRIPCIÓ

En la nostra transcripció seguim fidelment la llengua del manuscrit. Únicament hem aplicat els criteris de transcripció habituals en aquest tipus de documents; és a dir, modernització de la grafia segons l'ús actual i normalització de la puntuació i de l'ús de majúscules. També hem aglutinat o separat els mots seguint la normativa vigent, fent servir —si era el cas— l'apòstrof o el guionet, i usem punt volat per indicar aquelles elisions que avui no tenen representació gràfica. Finalment, usem el símbol < > quan hem afegit lletres o paraules per fer més entenedor el text.

CONSUETA DE LA IGLÉSIA PAROCHIAL DE SANT ANDREU DE GURB, DEL BISBAT DE VICH, DICTADA PER GASPAR GRAELL Y DE BOSCH, PREVERE I RECTOR DE DITA IGLÉSIA. 1664

<Introducció>

El rector de la parrochial iglésia de Sant Andreu de Gurb, del bisbat de Vich, no és obligat en tenir vicari, comprès si sol pot complir totes las funciones de dita iglésia y parròchia, no tenint alguna iglésia annexa eo suffragània.

La missa matinal de tots los diumenges y del dia de Sant Andreu, festa titular de la present iglésia, és de càrrech de la mongia, el qual pot complir lo monjo per si o per altre, encara que sia saserdot aquell.

El beneficiat de la iglésia de Santa Anna,⁴ dins dels limits de la present parrò-

4. Es refereix a Santa Anna de Mont-ral, a l'extrem de llevant del serrat antic de Mont-ral, al sud del terme municipal de Gurb. La capella va ser erigida poc abans de 1190 per tres germans, Guillem, Bernat i Pere, de Mont-ral, amb les respectives mullers i fills. Inicialment, constava de tres altars, el major dedicat a Santa Maria, la patrona inicial; el segon dedicat a Santa Anna, que amb el temps va esdevenir la titular, i el tercer dedicat a l'Esperit Sant. Tenia sacerdots beneficiats i una confraria entre els segles XIII i XV. L'església consta d'una nau rectangular d'uns dotze metres de fondària per quatre i mig d'amplada, coberta amb volta de canó un xic apuntada i un creuer o dues

quia constituïda, és obligat en celebrar eo fer celebrar la missa en dita capella tots los dias de festa de precepta. Dit beneficiat ha usurpat al reverent rector la primícia del mas del dit benefici, que és la casa⁵ junta a la dita capella. Més, dit beneficiat o el possessor del mas Mont-real,⁶ de la present parròquia, ha usurpat la administració del⁷ del (*sic*) que se aplega de continuar la causa introduït al reverent Esteva Marcadal o la de alguns altres predessors seus.

lf. 1^v Capítol 1. De festas de pecepte (*sic*)

Tots los dias de festa de precepta se celebra missa matinal y major; és aquella totas las dominicas y en lo dia de Sant Andreu —festa major de la present iglésia—, de càrrech de la mongia; en les demás festas una y altre és de càrrech de la rectoria.

En tots los dits dias, axí en la missa matinal com en la major; tots los faligresos, tant los homes com las donas, offerexen y offerir tots acostúman y totas las festas solemnas adóran las veracreu⁸ al offertori.

lf. 2^v Capítol 2. De dominicas

Totas las dominicas y lo dia de Sant Andreu al monjo de la present iglésia ha de celebrar o fer celebrà missa matinal com és de obligatió y costum; ha son gasto ha de fer complir las sua functions <i> quant no vulla per si matex complir-las o no puga, provàs dita obligatió ab la institució de la mongia y de la possessió y costum antich.

capelles laterals que li donen planta de creu llatina. L'absis o presbiteri no es diferencia de la nau. El portal, de pedra ben treballada, és rectangular i està emparat per un gran arc que el sobrepassa i li deixa un espai a manera de timpà de pedra escairada. A les pedres que formen els bancals del portal hi ha dibuixos incisos que representen un cavaller i una espècie de rosetó. En el banc que fa costat al portal i a la capella de la part de migdia hi ha lloses treballades procedents d'antics sarcòfags. A la part de llevant de la capella de migdia se li va afegir tardanament una sagristia i sobre el mur de ponent mitger amb la casa o mas que hi té adossat hi ha un campanar ampli de doble espadanya i dos pisos fet també en època tardana o barroca, com ho indiquen els pilons acabats amb una bola que rematen (S. PONCE I VIVET (coord.), *Gurb, un poble...*, p. 185).

5. ratllat, *pessa*.

6. Es refereix al mas o casal de Mont-ral, antiga fortalesa i avui casa senyorial. La primera documentació que l'esmenta data de la segona meitat del segle XII. Els Mont-ral eren un llinatge de cavallers que es va refundre amb la família castilana dels Gurb, molt aviat també senyors del castell de Solterra i de la casa de la Rovira del terme de Sant Hilari Sacalm. El 1503 es van emparentar amb els Sarriera i van ampliar els seus dominis fins a esdevenir comtes de Solterra. Aquesta ascensió social de la família va fer que entre 1733 i 1739 renovessin totalment l'antiga fortalesa, en la qual avui en dia no queda gairebé cap element medieval. A la darrera dècada del segle XIX Mont-ral va ser adquirida per la família de Rocafiguera, de Vic (S. PONCE I VIVET (coord.), *Gurb, un poble...*, p. 193-194).

7. ratllat, *a*.

8. *Veracreu* o *Vera Creu*, relíquia de la creu en què morí Crist, consistent normalment en dues estrelles formen creu, muntada dins un reliquiari, al centre d'una creu d'argent o d'altres metalls.

Totas las dominicas ha de celebrar o fer celebrar al reverent rector missa major després de la qual y també després de la missa matinal se ha de anar a la porta de la iglésia a fer algunas absoltas⁹ segons lo pa que donaran quant passarà per la iglésia; y si las missas matinal y major se diuen cantadas se han de cantar absoltas; 1, en lo peu del altar y 2, en la porta de la iglésia.

De Santa Creu de maig fins a Santa Creu de setembre totas las dominicas al reverent rector ha de fer la benedició del terme; a missa matinal o major fa lo reverent rector la profasó de la benedició del terme rodant la iglésia, passant detrás de aquella y primer per lo pati de la rectoria y se'n va al padró del cementiri y feta allí fa la funció <i> trevesant aquell entra a la iglésia y conclou al peu del altar.¹⁰

lf. ³ Capítol 3. Dels primers diumenges

Quiscun primer diumenge se acostuma fer la profesó de Nostra Senyora del Roser; de la festa de Tots los Sants fins ha la Pasqua de Resurrecció a missa major y en lo demás temps després de la missa matinal. Al reverent rector no és obligat en cantar la missa major com ni el monjo, ni en las primeras¹¹ ni altrás dominicas, encara que no sian impeditos que en qualsevol altra festa complexen celebrant o fent celebrar missa resada. Provàs amb los costums de la rectoria y ab la institució de la mongia. La dita professó travessa lo cementiri, passa per demunt del marge del camp de la rectoria y per detrás del padró de tramuntana, ahont al reverent rector entona *Tè Deum*; de aquí ve per lo camí de la rectoria, passa per lo pati de aquella y, últimament, en lo peu del altar de Nostra Senyora del Roser canta los goigs.

Los pabordras de Nostra Senyora del Roser dónan y acostúman donar al reverent rector sis reals quiscun primer diumenge per la funció de missa y professó.

Quiscun any se acostuma fer la gala del Roser; dit dia se fa nominació de pabordres, so és, del pabordre fadrí, que lo casat serveix dos anys, al cap dels quals se fa la nominació del pabordre casat restant lo pabordre fadrí, y dit dia los pabordres an de donar compta al reverent rector.

Estan obligats y és costum que los pabordras del Roser han de donar un ciri a quiscun que va a la dita professó y també han de donar ciris per ^{lf} ^{3v} la lluminària de quiscuna festivitat del Roser y primers diumenges.

És costum que los dits pabordres han de tenir en tot temps dos atxas per a cremar en las professons, tant del Roser com del Santíssim Sagrament.

És costum que los dits pabordras ajudan a empaliar¹² lo altar los dias del Roser, de maig, octubre y a las quatra festas anyals; y <el> dia de Sant Andreu acostúman, si-ls ho demànan, tráurer dos ciris per ajuda de la lluminària que ha de fer la obra de ditas festas anyals y festa major; assò fan també los pabordras del Santíssim Sagrament.

És ús i costum que dits pabordres conduexen quiscun any per la gala del Ro-

9. *Absolta*, 'absolució', 'perdó'. Oracions, resos o cantades que es fan en sufragi per un difunt.

10. Foli 2v en blanc.

11. ratllat, *vespras*.

12. *Empaliar*, 'guarnir amb domassos, tapissos, etc.'

Cap 8 de la quaresma y Dedicatio de la present Iglia ~

El dia del Sbris Patriarcho St Bonet se celebra
la felicitat de la Dedicatio de la pnt. Iglia ab missa ma-
tinal ^{al hora al mesaje} y Missa Major cantada al R.^t D.^e no es obligat
cantar en dominicos alguna encara que sia de quaresma.

En la Dominica de Ramis la profecto patta y seguro
lo semantiri dret al padro de aquell, y de aqui sen-
torso dret ala Iglia.

Si aces al R.^t D.^e preue predicador per predicar alguns
diumenges y fets de precepte de la quaresma ha de effex satis-
fet segons son treball, eo, ab lo sipeudi competent se li
ha de aadir de la administratio de la obra, y si esto
no es possibilitat al Ballo y jurats han de fex una talla
en la parrochia qois com per las demys coigentias dela Iglia.

ser los músichs, pàgan del que aplègan dit dia fora de la iglésia y si no basta ho an de pagar de béns propis.

lf. 4 Capítol 4. Dels tercers¹³ diumenges

Totas las terceras dominicas se acostuma fer la professó de la confraria de la Minerva; de Tots Sans a Pasqua de Resurrecció a missa major y en lo demás temps a missa matinal. El reverent rector no ha de cantar ni fer cantar la missa major, menos al monjo la missa matinal, axís com no estan obligats que cante en qualsevol altre festa de precepta o dominica. Dita professó fa al matex camí que la del Roser; la conclusió de aquella és que el reverent rector entona, en lo peu del altar major, los goigs del Santíssim Sagrament.

Los pabordras de la dita confraria o la nominatió de aquells ha de fer lo dia de Corpus, del fadrí sols, que lo casat servex dos anys; y lo any vinent se fa nominatió del pabordra casat, restant lo fadrí, y han de donar compta al reverent rector:

És ús y costum que los dits pabordres han de tenir dos atxas per las profesions de dita confraria y han de tenir ciris per donar ha quiscun que acompanya aquellas.

És ús y costum que dits pabordras han de tràurer ciris quiscun tercer diumenge per la lluminària de la missa.

Se acostumava, en temps passat, fer festa del Santíssim Sagrament lo dia de Sant Ramon, però ara no se'n fa per no ésser de precepta dit dia.¹⁴

lf. 5 Capítol 5. De altres festes de precepte

En altres festes que no són dominicas, si són de precepte al reverent rector és obligat en celebrar o fer celebrar missa matinal, axí com al monjo en totes las dominicas, exeptas la de la festivitats de Sant Andreu que és de careh (*sic*) de la mongia; de més a més, en ditas festivitats és de càrech (*sic*) de la rectoria la missa major, axí com la de qualsevol altra festivitats de precepta. Las dos festivitats de Sant Pau Apòstol se ha de anar a dir missa en la iglésia de Sant Pau;¹⁵ lo beneficiat ha de donar la oblatió eo almoyna de ditas dos missas y de altres fins a 6 al reverent rector:

Lo dia de Santa Anna ha de anar lo reverent rector a la iglésia de dita santa¹⁶ ha dir la primera missa resada en la qual se fa offertori.¹⁷

13. Al text, escrit 3s.

14. Foli 4v en blanc.

15. Es refereix a la capella de Sant Pau de Vilaseina, que va presidir un extrem del serrat situat darrere l'actual mas de Sant Pau (alçat el 1787). El mas Sant Pau va rebre el nom de la capella i aquesta, el cognom del mas Vilaseina, dintre la demarcació del qual es va erigir en època desconeguda, molt abans de 1246, que és quan surt citada en deixes testamentàries. Va tenir culte fins ben entrat el segle XVIII i es trobava en ruïnes i sense culte el 1855 (S. PONCE I VIVET (coord.), *Gurb, un poble...*, p. 188).

16. Es refereix a la capella de Santa Anna de Mont-ral. Cf. nota 4.

17. Foli 5v en blanc.

lf. 6 Capítol 6. De la festivitat de la Nativitat del Senyor

El dia de la festivitat de la Nativitat del Senyor, en la present iglésia se acostuma cantar matinas y la primera missa de dita festivitat antes de dia, y en exir el sol se celebra missa matinal resada, però la major se acostuma cantar; no se acostuma dit dia cantar vespres ni completes.¹⁸

lf. 7 Capítol 7. De la festivitat de la Purificació de Nostra Senyora

En la festa de la Purificació de Nostra Senyora se celebra missa matinal resada y major cantada.

Després de la benedició de las candelas se ha de fer la professó, la qual passa per lo sementiri, rodant tant solament al padró de aquell, y se'n torna per lo matex camí.

Dit dia lo reverent rector, per obligació de la sacristia que obté, ha de donar los círicks y candelas, un per quiscun mas, al possessor o masover de aquell; se donan dits círicks després de la missa major y las candelas antes de la professó.¹⁹

lf. 8 Capítol 8. De la Quaresma y dedicació de la present iglésia

El dia del gloriós patriarcha Sant Benet se celebrà la festivitat de la dedicació de la present iglésia ab missa matinal resada, qual toca al monjo; y missa major cantada; el reverent rector no està obligat cantar en dominica alguna, encara que sia de Quaresma.

En la dominica de Rams la professó passa y seguex lo sementiri dret al padró de aquell, y de aquí se'n torna a la iglésia.

Si a cas al reverent rector pren predicador per predicar alguns diumenges y festes de precepte de Quaresma, ha de ésser satisfet segons son treball eo ab lo stipendi competent se l'i ha de acudir de la administratió de la obra, y si esta no té possibilitat al batlle y jurats han de fer una talla en la parròchia axis com per las demás exigèntias de la iglésia.

En dit dia de Rams se acostuma donar palma, la qual estan obligats los obrers comprar, y la cera vermella del monument de la administratió de la obra.

Lo dia de Rams se ha dir quin dia donaran al sal pas²⁰ i si-s donarà ab un dia o ab dos y per quin veynat comensaran.²¹

18. Foli 6v en blanc.

19. Foli 7v en blanc.

20. *Salpàs*, 'costum de beneir les cases amb aigua i sal mitjançant un salpasser, que servia per aspergir l'aigua'. Tingué l'origen en el record de la pintada amb sang que feren els hebreus a les portes de les cases per alliberar-se de les plagues d'Egipte. Per Pasqua, el capellà i l'escolà, que portava una cistella, seguien les masies i a cada una el sacerdot beneia l'aigua d'un càntir i un plat de sal amb una candela dreta al mig. Amb la barreja de la sal i l'aigua hom aspergia la llinda de les portes de la casa i dels corrals. La família guardava l'aigua beneita per a la piqueta de la capella o en un altre recipient per senyar-s'hi i la sal era donada al bestiar. Segons la categoria de les cases la família donava dinar o berenar al capellà i a l'escolà i, sovint, una dotzena d'ous. A les poblacions es passava beneint igualment les portes de les cases, sense aturar-s'hi (R. CORTS I BLAY, J. GALTÉS I PUJOL i A. MANENT I SEGIMON (dir.), *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, Barcelona, 2001, vol. III, p. 332).

21. Foli 8v en blanc.

ff. 9 **Capítol 9. De la Pasqua de Resurrecció**

El monjo celebra, o fa celebrar, la missa matinal resada, com en qualsevol altra dominica.

El reverent rector canta, o fa cantar, la missa major, y després vespres y completas.²²

ff. 10 **Capítol 10. De la Pasqua del Spirit Sant**

En dit dia se acostuma fer nominació de nous obrés, la qual nominació fa lo reverent rector; y sempre és acostumat que los dits obrés han de ésser caps de cases y han de donar compte de sa administració al reverent rector.²³

ff. 11 **Capítol 11. De la festivitat de Corpus**

Celebra-s missa matinal resada y major cantada, després de la qual, puntualment, se fa la professó, la qual davalla per la escala del orient dret a la creu del cap de la plassa gran y de aquí roda per de sota al camp de la rectoria, venint per lo camí dret a la rectoria.

En lo dia últim de la octava, després de missa major resada o cantada, se acostuma fer altra professó, la qual se fa de la mateixa manera que la dels tercers diumenges.

La enremada y lluminària de tota la octava y dels tercers diumenges corra a càrech (*sic*) de la confraria de la Minerva.²⁴

ff. 12 **Capítol 12. De la Assumpció de Nostra Senyora**

Celebra-s en la present iglésia missa matinal resada y major cantada y no-s cànfan vespres ni completas.²⁵

ff. 13 **Capítol 13. De la festivitat de Tots los Sans**

Se convidan als obrers al dinar.²⁶

En dita festivitat se celebra missa matinal resada y major cantada; després de vespres de la solemnitat de Tots los Sans se cànfan vespres de defuncts; a més de aver portat molt pa de absolta en lo ofici, tots los faligresos fan cantar absoltas en la iglésia o en lo cementiri.²⁷

22. Foli 9v en blanc.

23. Foli 10v en blanc.

24. Foli 11v en blanc.

25. Foli 12v en blanc.

26. Aquesta frase és escrita de mà aliena i posterior a la redacció de la consuetat.

27. Foli 13v en blanc.

ff. 14 Capítol 14. De la commemoració de tots los faels defuncts

Se convida als obrers al dinar.²⁸

Dit dia todas las casas y masias de la parròchia y tots los que tenen algun mas rònec o poblat en los límits de aquella, a més de molt pa que dónan a la aplega que's fa en la iglésia per sufragis de ànimas, sigularment en la última que s'acostuma cantar, o antes de aquella, dónan molt pa al reverent rector per absoltas baxas,²⁹ y després de aquella ne fan cantar en diffarens vasos y molts, axí en la tarde antecedent com en aqueix matex dia, dónan diner per absoltas baxas.³⁰

ff. 15 Capítol 15. De las almoynas generals se fan en la present iglésia de Gurp

Lo dia de la commemoratió de tots los faels difuncts després de missa major tots los cap de casas y altres devots aporten molts panallets, los quals pòsan dins de uns sachs, dels quals se fa almoyna a la porta de la iglésia a totom; y esta almoyna à de beneir al reverent rector y los obrés an de tenir cuydado de aquella y distribuir-la.

Lo dia del Divendres Sant se fa altre almoyna de pa en la porta de la iglésia, y esta almoyna és esmersada y an de tenir cuydado de aquella dos caps de casas de la present parròchia.

En dit dia èntran nous administradors de la dita almoyna y esta administratió és d'esta manera: que roda lo torn dels dits caps de casas tota la parròquia, comensant al Puig y Saigs, primer, y després quiscun any los altres successivament, venint a finir al masos Vilafraser y Romeu.

És costum que al reverent rector després que ha beneit ditas almoynas ha de aver de quiscuna dos panallets y quiscun de sa casa.³¹

ff. 16 Capítol 16. De l'apòstol Sant Andreu, titular de la present iglésia

El monjo de la present iglésia celebra o ha de fer celebrar missa matinal resada, y al reverent rector ha de celebrar la missa major ab molta solemnitat; no se han de cantar en dit dia vespres ni completas.³²

ff. 17 Capítol 17. De las professons generals de la present parròchia

Primo; lo dimars de Pasqua acostuma de anar la professó de la present iglésia a Nostra Senyora de la Pietat de Vich per visitar los gloriosos màrtirs,³³ y en

28. Aquesta frase és escrita de mà aliena i posterior a la redacció de la consuetat.

29. *baxas* corr: *xaxas*.

30. Foli 14v en blanc.

31. Foli 15v en blanc.

32. Foli 16v en blanc.

33. Es refereix als màrtirs Lluçia i Marcià († Nicomèdia, Àsia Menor, 255). En la persecució de Deci, a Nicomèdia, el dia 26 d'octubre de 255, van morir martiritzats. Les seves actes martirials, en part llegendàries, els presenten com uns mags que, en no poder vèncer el poder diabòlic, es van fer cristians. Unes relíquies dipositades en època incerta a l'església de Sant Sadurní, ara de la Pietat, de Vic, tocant a l'antic temple romà d'Ausa, en ser identificades a començament del segle XIV, en van promoure el culte en-

Vich los obrés an de pagar lo dinar al reverent rector de la administratió de la obra.

Secundo; lo dia de Sant March acostuma de anar la professó de la present iglésia a la capella de Santa Anna,³⁴ constituïda dins la present parròquia; allí se acostuma dir missa baixa³⁵ y, ans de aquella, los Evangelis.

Tercio; lo dia dels apòstols Sant Philip y Sant Jauma acostuma de anar la professó de la present parròquia a la capella de Sant Pau,³⁶ constituïda dins los límits de la dita parròquia, y allí se diu missa baixa y los Evangelis ans de ella.

Quarto; la segona festa de sinquagesma acostuma anar la professó de la present parròquia a Nostra Senyora de la Esperansa;³⁷ allí se diu missa baixa y los Evangelis ans de aquella.

Quinto; lo dia de Sant Miquel de maig acostuma anar la professó de la present parròquia a Nostra Senyora de la Gleva,³⁸ y allí los obrés han de donar dinar al reverent rector o donar-li deu sous, dic 10 s., per dit dinar.

Sexto; lo dia de Sant Barnabé acostuma anar la dit<a> professó a la capella de Sant Jaume;³⁹ allí se diu missa baixa y los Evangelis ans de aquella.⁴⁰

tre els vigatans, que van fer-los fills i patrons de la ciutat. El seu culte es va estendre entre els pobles del voltant i era habitual que el dimarts de Pasqua els feligresos de les parròquies veïnes de Vic hi fessin processons i romeries. Jacint Verdaguier va dedicar a Llucià i Marcià el seu primer gran poema (R. CORTS I BLAY, J. GALTÉS I PUJOL I A. MANENT I SEGIMON (dir.), *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, Barcelona, 2000, vol. II, p. 508).

34. Es refereix a Santa Anna de Mont-ral. Cf. nota 4.

35. La *missa baixa* era una missa celebrada per un sol capellà i sense cap cant; la *missa cantada* també era celebrada per un sol capellà però es deia, com el nom indica, cantada bé pel cor o bé per un altre capellà; l'*ofici* era concelebrat per tres capellans (rector, diaca i sotsdiaca).

36. Es refereix a Sant Pau de Vilaseina. Cf. nota 15.

37. Es refereix a la Mare de Déu de l'Esperança, que fins a 1930 s'alçava on actualment hi ha l'edifici de l'ajuntament. Es tractava d'una església formada per dues naus de dues capelles cada una, coberta amb voltes d'ogiva i claus de volta. El 1914 no s'hi retia culte i estava gairebé destruïda. La capella la va fer construir Pere de Prixana, de Gurb, que va sol·licitar el permís el 1399 i la va continuar el 1402. L'any 1406 la va cedir als pares carmelites calçats, que hi van residir fins al 1418, en què es van traslladar a Vic. Tot i el trasllat, els membres d'aquest orde no van abandonar del tot el lloc, i el 1462 hi van construir una capella lateral i una altra el 1510; el 1513 van alçar un bonic claustre d'una sola galeria, amb nou arcs gòtics rics en decoració de temes vegetals, animals quimèrics i els escuts de Catalunya i Vic (S. PONCE I VIVET (coord.), *Gurb, un poble...*, p. 188-189).

38. Es refereix a la Mare de Déu de la Gleva, santuari i parròquia del terme de les Masies de Voltregà (Osona). No resta gairebé res de la primitiva ermita romànica, documentada el 1064, i ben poques relíquies s'han conservat de la nova església gòtica, edificada entre el 1310 i el 1327 i esbotzada per un llamp el 1759. La puixança del santuari s'inicià al segle XIV quan, després de la sequera de 1337, la ciutat de Vic i els pobles de la plana van iniciar la processó de maig. A l'hostatgeria va fer estada, entre 1893 i 1895, el poeta Jacint Verdaguier, confinat allí pel bisbe de Vic (R. CORTS I BLAY, J. GALTÉS I PUJOL I A. MANENT I SEGIMON (dir.), *Diccionari d'història eclesiàstica...*, vol. II, p. 290).

39. Es refereix a Sant Jaume del Romeu, capella documentada des de 1240, tot i que el seu origen deu ser molt més remot. Va rebre el sobrenom *del Romeu*, que també va passar al mas que té annexat (casa no anterior al segle XVII), pel costum que tenia la gent de Gurb d'enviar un romeu o emissari del terme a Sant Jaume de Galícia amb motiu de grosses calamitats com pestes o grans sequeres. Sembla que l'antiga capella estava situada a poca distància de l'actual, alçada el 1779 (S. PONCE I VIVET (coord.), *Gurb, un poble...*, p. 187).

40. Foli 17v en blanc.

lf. 18 **Capítol 18. De la obra de la present iglésia**

Los obrés se acostúman nomenar lo dia de sinquagesma; encara que se fa la nominatió dit dia no comènsan a servir fins a 1 de juliol; los dits <obrer> són administradors del bací de las ànimas; són administradors, també, de la⁴¹ almoyna se dóna lo dia de la commemoratió de tot los faels defunchs.

Més estan obligats dits obrers en comprar la cera se crema en la celebratió de las missas dels dias de festa, de la administratió de la obra.

Més estan obligats dits obrers en comprar los encens que-s gàstan en dita iglésia, de diner de dita administratió.

Més estan obligats en comprar lo ciri Pasqual; per ell se acostuma fer aplega particular entre los parrochians.

Més estan obligats los dits obrers en donar 2 ll. s., dic dos lliuras, al reverent rector lo dia que la professó va a la iglésia de Nostra Senyora de la Pietat en Vich, y lo dia que va a la Gleva han de donar dinar al reverent rector o a qualsevol que suplesca per aquell.

Més han de donar als qui apòrtan la creu, ganfarons⁴² y llanterna, dinar en la Gleva, y quant la professó va ha Vich al qui aporta la creu 3 s., y als dels ganfarons 2 s. ha quiscun.

Més han de tenir cuydado que sempre en la iglésia y aja quatra antorxas per lo llum del cos present y de funeràrias, y a quiscun offici que créman ditas antorxas se dóna a la obra 10 s.

Més an de tenir gran diligència de què quiscun dels qui tenen càrrechs en la present iglésia acúdan a la obligatió.

Per quiscuna professó han de donar los obrés de la administratió de la obra al reverent rector la quantitat competent segons son treball, com està proveït en la visita de 29 d'abril 1662 per el reverent Joseph Bollò, en dos *iuris doctoris*; tots los gastos notats en lo present capítol an de pagar los obrers lf. 18^v de la administratió de la obra y no de altre qualsevol.

Per qualsevol exigència de la iglésia, si no haurà diner en la caixa de la administratió de la obra, al reverent rector y obrers han de compellir el balle y jurats fàssan una talla; y no convenint aquells, el reverent rector no dexe de instar per si sol.

lf. 19 **Capítol 19. Dels drets de tarratjas que espéctan al reverent rector de Gurb y de las missas de albats, benedictió y altres drets**

Primo, ha de aver el reverent rector per quiscun foraster que mor dins la parròquia lo asenyalat y tatxat en les synodals del present bisbat.

Item, ha de haver lo dit reverent rector per quiscun cos se soterra en la iglésia o cementiri de la present parròquia, de tarratje 17 s.

Item, ha de haver lo dit reverent de tarratje per quiscun albat que-s soterra en dita iglésia o cementiri de Gurb, dos pollas o el valor de ellas.

41. ratllat, *bací de*.

42. *Gonfanó* (*ganfanó*, *gomfanó*, *ganfanó*, *gonfaló*), 'estendard amb imatges, signes o llegendes propis d'una confraria i que, penjat d'un pal travesser, s'utilitzava sobretot en processons i altres actes com a signe distintiu de l'entitat' (R. CORTS I BLAY, J. GALTÉS I PUJOL i A. MANENT i SEGIMON (dir.), *Diccionari d'història eclesiàstica...*, vol. II, p. 298).

Item, ha de haver el reverent rector de majoria per quiscun offici de cepulturas, novenals y cap de anys, recorts de defuncts y altres qualsevols que-s celebren en dita iglésia, 1 s.

Item, ha de haver el reverent rector de quiscuna missa de benedició de núprias, 8 s.

Item, ha de haver lo reverent rector per la missa de quiscun albat, 8 s.

Item, dret de capella, 4 s.⁴³

ff. 20 **Capítol 20. De la sacristia**

Primo, lo reverent rector té y posehex la sacristia de la parrochial iglésia de Sant Andreu de Gurb.

Los drets que té la dita sacristia és que quiscun mas situat dins los limits de la present parròchia, encara que sea rònech y encara que sia vuit y alevat, ha de pagar quiscun any dos quartans de ordi.

Item, lo sacristà té obligació de fer cremar ha son gasto la llàntia del altar major tot lo any.

Item, té obligació de netejar las robas són en dita sacristia.

Item, te obligació de tenir en condret los altars de la present iglésia, so és, que y haja tovallas netas y que estigan dits altars ab la politica y decència que-s déu.

Item, te obligació de donar un círiect per quiscun mas poblat o rònech, expressat als possessor o masovers de aquells, lo dia de la festivitad de la Purificació de Nostra Senyora.⁴⁴

43. Foli 19v en blanc.

44. Foli 20v en blanc.

